

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ
Στοργή και Αντιπαλότητα

ΜΑΡΙΑ ΦΑΒΑ - ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΑΡΑΠΟΓΛΟΥ - ΕΙΡΗΝΗ ΛΕΝΕΤΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Ένα παράδειγμα σεβασμού προς τους γονείς

Με τον λόγο του Κατὰ Λεωκράτους ο Λυκούργος (περ. 390-324 π.Χ.), Αθηναίος πολιτικός και ρήτορας, ζήτησε από το δικαστήριο της Ηλιαίας την καταδίκη του συμπολίτη του Λεωκράτη. Αυτός εγκατέλειψε την Αθήνα λίγο πριν από τη μάχη της Χαιρώνειας, επειδή φοβήθηκε ότι η πόλη θα έπεφτε στα χέρια των Μακεδόνων, και κατέφυγε στη Ρόδο, όπου διέδωσε ότι η πόλη είχε ήδη καταληφθεί. Στον λόγο του ο ρήτορας επισημαίνει το χρέος των πολιτών προς το θείο, την πατρίδα, τους νόμους και τους γονείς. Στο απόσπασμα τονίζεται η σημασία του σεβασμού προς τους γονείς.

Λέγεται γοῦν ἐν Σικελίᾳ (εἰ γὰρ καὶ μυθωδέστερόν ἐστιν, ἀλλ' ἀρμόσει καὶ νῦν ἅπασιν τοῖς νεωτέροις ἀκοῦσαι) ἐκ τῆς Αἴτνης ῥύακα πυρὸς γενέσθαι· τοῦτον δὲ ῥεῖν φασιν ἐπὶ τε τὴν ἄλλην χώραν, καὶ δὴ καὶ πρὸς πόλιν τινὰ τῶν ἐκεῖ κατοικουμένων. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὀρμηῆσαι πρὸς φυγὴν, τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ζητοῦντας, ἓνα δὲ τινὰ τῶν νεωτέρων, ὀρῶντα τὸν πατέρα πρεσβύτερον ὄντα καὶ οὐχὶ δυνάμενον ἀποχωρεῖν, ἀλλὰ ἐγκαταλαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ πυρός, ἀράμενον φέρειν. Φορτίου δ' οἶμαι προσγενομένου καὶ αὐτὸς ἐγκατελήφθη. Ὅθεν δὴ καὶ ἄξιον θεωρῆσαι τὸ θεῖον, ὅτι τοῖς ἀνδράσιν τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει. Λέγεται γὰρ κύκλῳ τὸν τόπον ἐκεῖνον περιρρυῆναι τὸ πῦρ καὶ σωθῆναι τούτους μόνους, ἀφ' ὧν καὶ τὸ χωρίον ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύεσθαι τῶν εὐσεβῶν χῶρον· τοὺς δὲ ταχεῖαν τὴν ἀποχώρησιν ποιησαμένους καὶ τοὺς ἑαυτῶν γονέας ἐγκαταλιπόντας ἅπαντας ἀπολέσθαι.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Ο σεβασμός προς τους γονείς μέλημα του νόμου

Οι Νόμοι είναι το μεγαλύτερο σε έκταση και το πιο αξιόλογο έργο της γεροντικής ηλικίας του Πλάτωνα. Περιέχει εκτός από τις πολιτικές, παιδαγωγικές και ηθικές ιδέες του και συγκεκριμένες ρυθμιστικές διατάξεις που κατά τον φιλόσοφο πρέπει να διέπουν τη ζωή των πολιτών. Στις ποικίλες διατάξεις που ορίζουν την επιθυμητή συμπεριφορά των χρηστών πολιτών –αλλά και αυστηρές ποινές για τους παραβάτες– υπάρχει πρόβλεψη και για όσους δε σέβονται τους γονείς ή τους παππούδες τους.

Ὅς ἂν τολμήσῃ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τούτων πατέρας ἢ μητέρας τύπτειν, πρῶτον μὲν ὁ προστυγχάνων βοηθείτω, καὶ ὁ μὲν μέτοικος ἢ ξένος εἰς προεδρίαν τῶν ἀγῶνων καλείσθω βοηθῶν, μὴ βοηθήσας δὲ ἀειφυγίαν ἐκ τῆς χώρας φευγέτω· ὁ δὲ μὴ μέτοικος βοηθῶν μὲν ἔπαινον ἐχέτω, μὴ βοηθῶν δέ, ψόγον· δοῦλος δὲ βοηθήσας μὲν ἐλεύθερος γιγνέσθω, μὴ βοηθήσας δὲ πληγὰς ἑκατὸν τῆ μᾶστιγι τυπτέσθω. Ἐὰν δέ τις ὄφλη δίκην αἰκίας γονέων, πρῶτον μὲν φευγέτω ἀειφυγίαν ἐξ ἄστεως εἰς τὴν ἄλλην χώραν καὶ πάντων ἱερῶν εἰργέσθω, κατελθὼν δὲ θανάτῳ ζημιούσθω. Ἐὰν δέ τις ἐλεύθερος τῷ τοιούτῳ συμφάγη ἢ συμπῆ ἢ τινα τοιαύτην ἄλλην κοινωνίαν κοινωνήσῃ ἢ καὶ μόνον ἐντυγχάνων που προσάπτηται ἐκῶν, μήτε εἰς ἱερὸν ἔλθῃ μηδὲν μῆτ' εἰς ἀγορὰν μῆτ' εἰς πῶλιν ὅλως πρότερον ἢ καθήρηται.

Πλάτων, Νόμοι 881b-e (διασκευή)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ, ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

Με τον λόγο του *Κατὰ Λεωκράτους* ο *Λυκούργος* (περ. 390-324 π.Χ.), *Αθηναίος πολιτικός και ρήτορας*, ζήτησε από το δικαστήριο της Ηλιαίας την καταδίκη του συμπολίτη του Λεωκράτη. Αυτός εγκατέλειψε την Αθήνα λίγο πριν από τη μάχη της Χαιρώνειας, επειδή φοβήθηκε ότι η πόλη θα έπεφτε στα χέρια των Μακεδόνων, και κατέφυγε στη Ρόδο, όπου διέδωσε ότι η πόλη είχε ήδη καταληφθεί. Στον λόγο του ο ρήτορας *επισημαίνει το χρέος των πολιτών προς το θείο, την πατρίδα, τους νόμους και τους γονείς*. Στο απόσπασμα τονίζεται η σημασία του σεβασμού προς τους γονείς.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΠΛΑΤΩΝ, ΝΟΜΟΙ

Οι Νόμοι είναι το μεγαλύτερο σε έκταση και το πιο αξιόλογο έργο της γερωντικής ηλικίας του Πλάτωνα. Περιέχει εκτός από τις πολιτικές, παιδαγωγικές και ηθικές ιδέες του και συγκεκριμένες ρυθμιστικές διατάξεις που κατά τον φιλόσοφο πρέπει να διέπουν τη ζωή των πολιτών. Στις ποικίλες διατάξεις που ορίζουν την επιθυμητή συμπεριφορά των χρηστών πολιτών –αλλά και αυστηρές ποινές για τους παραβάτες– υπάρχει πρόβλεψη και για όσους δε σέβονται τους γονείς ή τους παππούδες τους

ΑΠΟΔΟΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΩΝ

	Γ΄ΤΑΞΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 8	Β΄ΤΑΞΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 11
ΤΙΤΛΟΣ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ	Ένα παράδειγμα <i>σεβασμού</i> προς τους γονείς	Ο <i>σεβασμός</i> προς τους γονείς μέλημα του νόμου
ΕΡΓΟ	Κατά Λεωκράτους	Νόμοι
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	Λυκούργος ,πολιτικός και ρήτορας,Αθηναίος, 390-324 π.Χ.	Πλάτων, Αθηναίος φιλόσοφος 428/7-348 π.Χ.
ΕΠΟΧΗ	Μετά τη μάχη της Χαιρώνειας (338π.Χ.)	Γεροντική ηλικία Πλάτωνα, λίγο πριν το 348π.Χ.
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	Μάχη Χαιρώνειας, Μακεδόνες, Φίλιππος (Τα έργα είναι περίπου σύγχρονα)	
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ ΕΡΓΟΥ	Ομιλία, ρητορική, δικανικός λόγος Λόγος που εκφωνεί ο κατηγορος	Φιλοσοφικό
ΕΙΔΟΣ ΜΙΚΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ	Παράδειγμα	Νομικό κείμενο
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΕΡΓΟΥ	<i>Χρέος</i> πολιτών προς: θείο, πατρίδα, νόμους, γονείς	Πολιτικές, παιδαγωγικές και ηθικές ιδέες και συγκεκριμένες ρυθμιστικές διατάξεις που <i>πρέπει</i> να διέπουν τη ζωή των πολιτών

Σε επίπεδο μικροκειμένου

Παράδειγμα	Νομικό κείμενο
Τονίζεται η σημασία του σεβασμού προς τους γονείς	Πρόβλεψη των νόμων για όσους δεν σέβονται τους γονείς τους

Ρητορική, δικανικός λόγος, κατηγορία

Αιτιολογικός μύθος, παράδειγμα

Φιλοσοφία, διαλογικό κείμενο

Νομικό κείμενο

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ, ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

Λέγεται γοῦν ἐν Σικελίᾳ (εἰ γὰρ καὶ μυθωδέστερόν ἐστιν, ἀλλ' ἀρμόσει καὶ νῦν ἅπασιν τοῖς νεωτέροις ἀκοῦσαι) ἐκ τῆς Αἴτνης ῥύακα πυρός γενέσθαι· τοῦτον δὲ ῥεῖν φασιν ἐπὶ τε τὴν ἄλλην χώραν, καὶ δὴ καὶ πρὸς πόλιν τινὰ τῶν ἐκεῖ κατοικουμένων. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὀρμηῆσαι πρὸς φυγὴν, τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ζητοῦντας, ἓνα δὲ τινα τῶν νεωτέρων, ὀρῶντα τὸν πατέρα πρεσβύτερον ὄντα καὶ οὐχὶ δυνάμενον ἀποχωρεῖν, ἀλλὰ ἐγκαταλαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ πυρός, ἀράμενον φέρειν. Φορτίου δ' οἶμαι προσγενομένου καὶ αὐτὸς ἐγκατελήφθη. Ὅθεν δὴ καὶ ἄξιον θεωρῆσαι τὸ θεῖον, ὅτι τοῖς ἀνδράσιν τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει. Λέγεται γὰρ κύκλω τὸν τόπον ἐκεῖνον περιρρυῆναι τὸ πῦρ καὶ σωθῆναι τούτους μόνους, ἀφ' ὧν καὶ τὸ χωρίον ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύεσθαι τῶν εὐσεβῶν χῶρον· τοὺς δὲ ταχεῖαν τὴν ἀποχώρησιν ποιησαμένους καὶ τοὺς ἑαυτῶν γονέας ἐγκαταλιπόντας ἅπαντας ἀπολέσθαι.

ΠΛΑΤΩΝ, ΝΟΜΟΙ

Ὅς ἂν τολμήσῃ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τούτων πατέρας ἢ μητέρας τύπτειν, πρῶτον μὲν ὁ προστυγχάνων **βοηθείτω**, καὶ ὁ μὲν μέτοικος ἢ ξένος εἰς προεδρίαν τῶν ἀγώνων **καλείσθω** βοηθῶν, μὴ βοηθήσας δὲ ἀειφυγίαν ἐκ τῆς χώρας **φευγέτω**• ὁ δὲ μὴ μέτοικος βοηθῶν μὲν ἔπαινον **ἔχέτω**, μὴ βοηθῶν δέ, ψόγον δοῦλος δὲ βοηθήσας μὲν ἐλεύθερος **γινέσθω**, μὴ βοηθήσας δὲ πληγὰς ἑκατόν τῇ μάστιγι **τυπέσθω**. Ἐάν τις ὄφλη δίκην αἰκίας γονέων, πρῶτον μὲν φευγέτω ἀειφυγίαν ἐξ ἄστεως εἰς τὴν ἄλλην χώραν καὶ πάντων ἱερῶν **εἰργέσθω**, κατελθὼν δὲ **θανάτω ζημιούσθω**. Ἐάν τις ἐλεύθερος τῷ τοιούτῳ συμφάγῃ ἢ συμπίῃ ἢ τινα τοιαύτην ἄλλην κοινωνίαν κοινωνήσῃ ἢ καὶ μόνον ἐντυγχάνων που προσάπτηται ἐκῶν, μήτε εἰς ἱερόν ἔλθῃ μηδὲν μήτ' εἰς ἀγοράν μήτ' εἰς πάλιν ὄλως πρότερον ἢ καθήρηται.

ΤΟΠΟΣ

Σικελία

Ιδανική πολιτεία

ΧΡΟΝΟΣ

Έκρηξη της Αίτνας στο παρελθόν

Απροσδιόριστος

ΓΕΓΟΝΟΣ

Εκκένωση πόλης

Βιαιοπραγία απέναντι σε γονείς ή παππούδες (σχέση αντιπαλότητας που παίρνει τη μορφή ενδοοικογενειακής βίας)

ΠΡΟΣΩΠΑ-ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΩΝ ΖΕΥΓΩΝ

Κάτοικοι που φεύγουν αναζητώντας τη σωτηρία τους (αδιαφορία, εγκατάλειψη γονέων, προδοσία)-νέος κάτοικος που παίρνει στους ώμους τον πατέρα του (στοργή, σεβασμός, χρέος)

Άνθρωποι που βιαιοπραγούν απέναντι στους γονείς τους, αυτοί που τους συναναστρέφονται, αυτοί που αδιαφορούν - αυτοί που βοηθούν τα θύματα

ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΙΟ

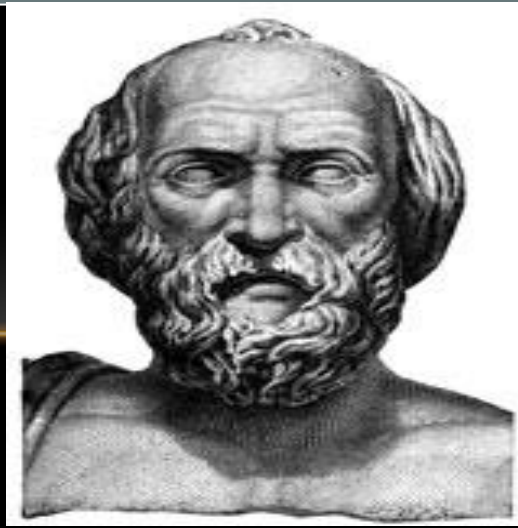
- Τιμωρία για τους πρώτους (χάνουν όλοι τη ζωή τους)
ἅπαντας ἀπολέσθαι
- Επιβράβευση για τους δεύτερους (σωτηρία)
Λέγεται γὰρ κύκλω τὸν τόπον ἐκεῖνον περιρρυῆναι τὸ πῦρ καὶ σωθῆναι τούτους μόνους

ΑΠΟ ΤΟ ΝΟΜΟ

- Επιβολή αυστηρότατων ποινών στους πρώτους (εξορία, κοινωνικός αποκλεισμός, θάνατος)
ἀειφυγίαν ἐκ τῆς χώρας φευγέτω κατελθὼν δὲ θανάτῳ ζημιούσθω
- Επιβράβευση στους δεύτερους
ἔπαινον ἔχέτω ἐλεύθερος γιγνέσθω

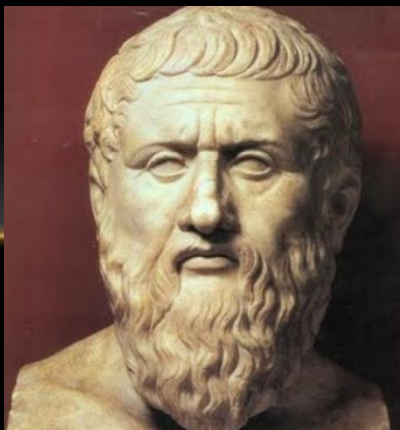
ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ, ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

- Δικανική ρητορεία, ο λόγος εκφωνείται στο δικαστήριο της Ηλιαίας
- Λυκούργος: *κατήγορος*
- Λεωκράτης: *κατηγορούμενος*
- Λόγος κατηγορίας: εγκατέλειψε την Αθήνα λίγο πριν τη μάχη της Χαιρώνειας, προδοσία
- Μικροκείμενο: αφήγηση μιας ιστορίας (έκρηξη του ηφαιστείου της Αίτνας στη Σικελία), *αιτιολογικός μύθος, παράδειγμα*

ΠΛΑΤΩΝ, ΝΟΜΟΙ

- Φιλοσοφικό κείμενο
- Ορίζεται η επιθυμητή συμπεριφορά των χρηστών πολιτών
- Υπόδειξη αυστηρών ποινών για τους παραβάτες
- Η ηθική υποχρέωση των παιδιών να συμπεριφέρονται με αγάπη και σεβασμό προς τους γονείς τους Η ανάγκη λειτουργίας ενός συστήματος δικαιοσύνης με ρυθμιστικές διατάξεις και ποινές για όσους βιαιοπραγούν (φαινόμενο κακοποίησης ηλικιωμένων)
- **ἀειφυγίαν ἐκ τῆς χώρας φευγέτω:** Ισόβια εξορία και δήμευση της περιουσίας. Επιβαλλόταν στην αρχαιότητα σε όσους είχαν διαπράξει φόνο.
- **Συνεπώς:** η ενδοοικογενειακή βία και η ασέβεια προς τους γονείς θεωρείται βαρύ έγκλημα, πρέπει να τιμωρείται.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Ο σεβασμός απέναντι στους γονείς αποτελεί απαραίτητη ηθική υποχρέωση (έννοια του χρέους). Η ασέβεια και η αδιαφορία απέναντί τους είναι ασυγχώρητες.
- Το πρώτο απόσπασμα έρχεται προς επίρρωση των επιχειρημάτων του ρήτορα που κατηγορεί έναν άνθρωπο που δεν επιτέλεσε το χρέος του προς την πατρίδα.
- Στο δεύτερο απόσπασμα ο νόμος επεμβαίνει όταν υπάρχει ασέβεια στους γονείς. Στο πολίτευμα που παρουσιάζεται στο έργο ο νόμος είναι κυρίαρχος και δε διστάζει να εισέλθει στον κύκλο της οικογένειας όταν κακοποιούνται οι πρεσβύτεροι.
- Διαχρονικότητα κειμένων. Αντικατοπτρίζουν προβλήματα της σημερινής κοινωνίας. Υποδεικνύουν στάση ζωής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αστυρακάκη, Ε., Γαλάνη-Δράκου, Μ., Μπεζεντάκος, Ν., Χαραλαμπάκος, Β., *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Γ' Γυμνασίου*, Αθήνα: ΟΕΔΒ

Αστυρακάκη, Ε., Γαλάνη-Δράκου, Μ., Μπεζεντάκος, Ν., Χαραλαμπάκος, Β., *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Γ' Γυμνασίου Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, Αθήνα: ΟΕΔΒ

Γαλάνη-Δράκου, Μ., Καμπουρέλλη, Β., Λουτριάνακη, Ε., Παπαθωμάς, Α., *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Β' Γυμνασίου*, Αθήνα: ΟΕΔΒ

Γαλάνη-Δράκου, Μ., Καμπουρέλλη, Β., Λουτριάνακη, Ε., Παπαθωμάς, Α., *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Β' Γυμνασίου Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, Αθήνα: ΟΕΔΒ

Τσιότρας, Β. Ι. (2006). Ανιχνεύοντας το γραμματειακό είδος των μικροκειμένων στα εγχειρίδια Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας του Γυμνασίου. *Θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, Πρακτικά 2ου Πανελλήνιου Συνεδρίου, Δράμα, 557-568*